

rica, poslovodja, in če je s hotelom združena restavracija, še par natakarjev in neizogibni pikolo. Potniku kar odleže — v žepu, ko izvošček oddrda izpred hotela. Postrežba je pomanjkljiva, pohištvo zanemarjeno, za snago premalo skrbe; v južnih pokrajinah v poletnem času gosta nadleguje tudi mrčes. Na pročelju pa bleste napisi: Grand-hotel, H. Evropa, Francija, Anglija, Pariz, Bristol. V boljših hotelih govore za silo nemški pa francoski, v navadnih pa samo ruski. Najceneje prenočujejo tisti, ki se ponoči vozijo po železnici; vlaki teko mirno in počasi; vsak potnik ima svoje ležišče, bolj ali manj mehko, kakor si sam postelje; sobica je zračna in snažna; in kar ni najslabše, v takem hotelu se prenočuje — zastonj.

Ko sem si v bližnji čajnici utolažil glad, sem odšel v osrčje mesta, ogledovat njegove znamenitosti. Dasiravno je Moskva zelo velika, je zanimivo samo notranje mesto; predmestja so dolgočasna, le tuintam potniku nudijsko kako drobtino.

Središče Moskve je svetovnoznani K r e m l, paladij pravovernega Rusa. V njem so stolovali ruski carji do Petra Velikega, tu še dandanašnji kronajo »imperatorja vsersosjskega«. Na nizkem, komaj 40 m visokem gričku leži, ob reki Moskvi, ki v več ovinkih teče skozi mesto. Ruski pregovor pravi: »Nad Moskvjo je samo Kreml, nad Kremlom samo nebo.« Ta pregovor, čeprav neokusno, tolmačimo lahko tudi krajevno, ker je Kreml najvišje ležeči del cele milijonske metropole.

Beseda »kreml« pomeni v ruščini utrjen grad ali trdnjavo (= Citadelle). »Kremla« nima le Moskva, marveč skoraj vsako večje, starejše rusko mesto. Prvotni prebivalci tistega kraja so si na kakem griču sezidali grad, koder je stoloval knez; krog gradu so zgradili še druga poslopja in vse skupaj obdali z močnim zidovjem. Tako so nastali »kremlji«.

Moskovski Kreml je mestece v mestu. Sezidali so ga v obliki nepravilnega trikotnika in kroginkrog obdali z debelim, 20 m visokim kamnitim, zobčastim zidom, ki je sedaj rjavo-rdeče prebarvan. 19 stolpov z vitkimi nastavki in strelnimi linami krasi to zidovje; posebno masivni so tisti, ki stoje na ogliščih. Petero vrat vodi skozi zid, vsaka vrata zavarovana z mogočnim stolpom. Kjer so bili svojčas jarki, so sedaj lepi nasadi ali pa prostorni trgi. Znotraj ozidja so širni trgi, 2 carski palači s pripadajočimi poslopji, 3 katedrale, 12 navadnih cerkvâ, 2 samostana, nadškofova palača, par muzejev, vojašnice, arzenal, sodišče in pa ogromni spomenik Aleksandra II. Kreml je značilen za Rusijo, kjer sta tesno združena cerkev in carstvo: nebroj cerkva obdaja carsko palačo.

S ponosom zre Rus na svoje največje narodno svetišče. Kreml je »okamenela zgodovina ruske države«; bil je priča vse sreče, pa tudi vse nesreče, ki je Ruse zadela. Moskva je združila vse ruske rodove v veliko državo; sama sebi je pridržala prvenstvo, medtem ko so druga mesta izgubila ugled. Čim bolj pa je rastla moč ruskega carstva, tem bolj je naraščala tudi Kremlova slava. Ko se je Peter Veliki s carskim dvorom preselil v

Moskva: Car kolokol.

Petrograd, ni Kreml kljub temu izgubil svojega sijaja. Vsak novi car mora priti semkaj, da ga v glavni katedrali mazilijo in venčajo kot imperatorja. Šele tedaj, ko zvonovi »Ivana Velikega« nazznanjajo Rusom, da je njih car zasedel prestol svojih prednikov, je samodržec tudi cerkveno potrjeni vladar. Dasiravno Kreml ni moderna trdnjava, vendarle zelo skrbe za zidovje, da ga v prvotnem slogu vestno popravljajo in lepšajo. Kreml pa je pravoslavnemu človeku tudi svet kraj, božja